

International Conference in Open and Distance Learning

Vol 10, No 2A (2019)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

10^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΤΗ
& ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΘΗΝΑ, 22 – 24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2019

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ISBN 978-618-5335-04-5

Διαμορφώνοντας από Κοινού
το Μέλλον της Εκπαίδευσης

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ & ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2, ΜΕΡΟΣ Α

Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Αξιολόγηση
Εκπαιδευτικού Υλικού του Προγράμματος εξ
Αποστάσεως Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών
«Ψηφιακός Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά
Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης»

Sofia Theodor Papadimitriou, Alivisos Sofos

doi: [10.12681/icodl.2281](https://doi.org/10.12681/icodl.2281)

Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού του
Προγράμματος εξ Αποστάσεως Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών «Ψηφιακός
Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα
Μάθησης»

Designing, Developing and Evaluating the Educational Material of the Online
Training program “Digital Literacy in Audiovisual Media on Internet Learning
Environments”

Σοφία Θ. Παπαδημητρίου
Καθηγήτρια-Σύμβουλος ΕΑΠ
Προιστ. Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης &
Ψηφιακών Μέσων, ΥΠΠΕΘ,
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Πανεπιστημίου
Αιγαίου
sofipapadi@gmail.com

Αλιβίζος Σοφός
Καθηγητής Παιδαγωγικό Τμήμα
Δημοτικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Isofos@rhoses.gr

Abstract

The Audiovisual Media engage students in rich interactive learning experiences turning them from passive consumers to active participants. Digital technologies offer opportunities for open access, critical approach and audiovisual production. An important issue for teachers is to familiarize with concrete ways to use Audiovisual Media changing their teaching practices and aiming also at active learning. The "Digital Literacy in Audiovisual Media on Internet Learning Environments" program organized by the Aegean University and the Educational Radiotelevision was implemented during the school year 2018-19 using the Distance Learning method and aimed at supporting digital literacy in the Audiovisual Media of primary education teachers. The article presents the design, development and also the evaluation of the polymorphic educational material of the training program based on the distance learning principles. The educational material was designed and developed during the pilot application based on case studies and best practices in the field and it was redesigned following the proposals of the trainees after its evaluation. In addition, teachers' reflections and suggestions on the importance of the educational material to the creation of authentic learning environments focusing on Audiovisual Media in the modern school are also highlighted.

Keywords: *Educational Material, Digital literacy, Audiovisual Media, Internet Learning Environment, Distance Learning, action-research.*

Περίληψη

Τα Οπτικοακουστικά (Ο/Α) Μέσα εμπλέκουν τους μαθητές σε πλούσιες αλληλεπιδραστικές μαθησιακές εμπειρίες, μετατρέποντάς τους από παθητικούς δέκτες σε ενεργούς συμμετέχοντες. Οι ψηφιακές τεχνολογίες προσφέρουν δυνατότητες ανοικτής πρόσβασης, κριτικής προσέγγισης και παραγωγής Ο/Α Μέσων. Είναι σημαντικό, οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν μεθόδους αξιοποίησης των Ο/Α αλλάζοντας

τις διδακτικές πρακτικές τους και στοχεύοντας στην ενεργητική μάθηση. Το πρόγραμμα επιμόρφωσης «Ψηφιακός Γραμματισμός σε Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης» του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης υλοποιήθηκε το σχολικό έτος 2018-19 με την εξ αποστάσεως μεθοδολογία και είχε στόχο την υποστήριξη του ψηφιακού γραμματισμού στα Ο/Α Μέσα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο μεταδιδακτορικής έρευνας. Στο άρθρο παρουσιάζονται ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και η αξιολόγηση του πολυμορφικού εκπαιδευτικού υλικού του προγράμματος επιμόρφωσης με βάση τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το εκπαιδευτικό υλικό σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε κατά την πιλοτική εφαρμογή με βάση μελέτες περίπτωσης και βέλτιστες πρακτικές στο πεδίο και μετά την αξιολόγησή του, ανασχεδιάστηκε ακολουθώντας τις προτάσεις των επιμορφούμενων. Αναδεικνύονται επιπλέον, οι προβληματισμοί και οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη σημασία του εκπαιδευτικού υλικού στη δημιουργία αυθεντικών περιβαλλόντων μάθησης με επίκεντρο τα Ο/Α Μέσα στο σύγχρονο σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικό υλικό, Ψηφιακός γραμματισμός, Οπτικοακουστικά Μέσα, Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, έρευνα δράσης.

1. Εισαγωγή

Νέοι γραμματισμοί αναδύονται τα τελευταία χρόνια, που συνεπάγονται νέες δεξιότητες για τους πολίτες στη σύγχρονη κοινωνία (Hobbs, 2010). Η καθημερινή ενασχόληση των νέων με τα Μέσα κοινωνικής δικτύωσης, video games, serious games, chat rooms κ., εξοικειώνει τους νέους με τα ψηφιακά Μέσα και συμβάλλει στην ανάπτυξη ψηφιακών γραμματισμών.

Οι διαρκείς εξελίξεις στο πεδίο των Μέσων επικοινωνίας, ιδιαίτερα η μετάβαση από τη μαζική στη διαδικτυακή επικοινωνία τροφοδοτεί τον μετασχηματισμό της μαθησιακής διαδικασίας. Σ' έναν κόσμο που κατακλύζεται από **νέα και παραδοσιακά Μέσα**, θεωρείται χρήσιμο και σημαντικό, οι μαθητές να επενδύουν όχι στην «απόκτηση», απομνημόνευση ή συσσώρευση γνώσεων αλλά στην καλλιέργεια της ικανότητας να ανακαλύπτουν, αναλύουν, μοιράζονται, συζητούν τη γνώση (*learning to learn*), να έχουν τις δεξιότητες να την προσεγγίσουν κριτικά και να γίνουν οι ίδιοι παραγωγοί νέας γνώσης (Ιορδανίδου & Παπαδημητρίου, 2017).

Τα **Ψηφιακά Μέσα** και ιδιαίτερα τα **Οπτικοακουστικά (Ο/Α)** έχουν διεισδύσει στην καθημερινότητα των μαθητών εντός και εκτός σχολείου προσφέροντας δυνατότητες ανακάλυψης, συμμετοχής και δημιουργικής παραγωγής στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων ψηφιακού γραμματισμού. Μεταξύ των προγραμμάτων, κύριο ρόλο έχει η αξιοποίηση και η δημιουργία βίντεο στο σχολείο, η οποία ενθαρρύνει την αναζήτηση και πρόσβαση σε πόρους, καλλιεργεί την κριτική σκέψη και υποστηρίζει τη δημιουργική παραγωγή (Παπαδημητρίου & Σοφός, 2019), συμβάλλοντας στον ψηφιακό γραμματισμό στα Ο/Α Μέσα όπως καταγράφεται και προτείνεται στις συστάσεις της European Commission (EC, 2007· EC, 2010) και της Unesco (2011). Στα προγράμματα ψηφιακού γραμματισμού, οι μαθητές συνεργάζονται με ενθουσιασμό σε αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης, ωφελούνται από την ομαδική εργασία, τη δημιουργικότητα και την κοινωνική αλληλεπίδραση.

Στο άρθρο μελετάται η αξιοποίηση των Ο/Α Μέσων στην τάξη αλλά και σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης, καθώς αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της καθημερινότητας των μαθητών. Στη συνέχεια αναπτύσσονται το πλαίσιο της έρευνας δράσης και ο σχεδιασμός των 2 κύκλων των επιμορφωτικών προγραμμάτων

«Ψηφιακός Γραμματισμός σε Ο/Α Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης» του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Στις επόμενες ενότητες, παρουσιάζονται ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού του επιμορφωτικού προγράμματος καθώς και ο επανασχεδιασμός του μετά την αξιολόγηση του 1^{ου} κύκλου. Ολοκληρώνοντας το άρθρο καταγράφονται τα συμπεράσματα καθώς και οι προβληματισμοί και προτάσεις για τη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού υποστήριξης του ψηφιακού γραμματισμού στα Ο/Α Μέσα στο σύγχρονο σχολείο.

2. Τα Οπτικοακουστικά Μέσα στο σύγχρονο Σχολείο

Τα **Οπτικοακουστικά Μέσα** διακρίνονται αφενός στα παραδοσιακά όπως η κινηματογραφική ταινία, η φωτογραφία, τα ηχογραφημένα μηνύματα και οι τηλεοπτικές εκπομπές (τριογενή Μέσα) και αφετέρου στα νέα ψηφιακά Μέσα, τα οποία αναπτύσσονται συνεχώς (τεταρτογενή Μέσα) όπως το βίντεο, η WebTV, τα Webinars (Διαδικτυακά σεμινάρια), Web lectures (ιστοδιαλέξεις/βιντεοδιαλέξεις), enriched lectures (εμπλουτισμένες διαλέξεις), tutorials, slide casts (παρουσιάσεις), screen casts (καταγραφές της οθόνης), virtual classrooms (εικονικές τάξεις) κ.ά (Παπαδημητρίου, 2017). Με την εξέλιξη της ψηφιακής τεχνολογίας και του Διαδικτύου, το βίντεο μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί στην τάξη στοχεύοντας στην καταγραφή και ανάλυση αλληλεπιδράσεων (Pea & Hay, 2002) καθώς και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας και της συνεργατικής μάθησης (BECTA, 2004).

Οι εκπαιδευτικοί σήμερα έχουν δυνατότητες να αναζητήσουν και αξιοποιήσουν τα Ο/Α Μέσα με καθορισμένες παιδαγωγικές μεθόδους μέσα στην τάξη, εξ αποστάσεως ή συνδυαστικά. Τα Ο/Α Μέσα προσφέρουν τη δυνατότητα της ενσωμάτωσης, επαναχρησιμοποίησης, μετάφρασης, υποτιτλισμού, μεταγλώττισης σε περιβάλλοντα μάθησης στο Διαδίκτυο με έμφαση στις αλληλεπιδραστικές δραστηριότητες και ακόμα της αξιοποίησης ως εργαλεία εικαστικής δημιουργίας και έκφρασης (Παπαδημητρίου, 2014). Η δημιουργία μαθητικών βίντεο μυθοπλασίας ή τεκμηρίωσης δίνει τη δυνατότητα ενεργητικής και συνεργατικής μάθησης, καλλιεργεί τη συμμετοχή, τη δημιουργικότητα και τη συν-δημιουργικότητα μέσα σε αυθεντικά περιβάλλοντα μάθησης και τον οπτικοακουστικό γραμματισμό.

Η αξιοποίηση του των Ψηφιακών Ο/Α Μέσων στο **σύγχρονο σχολείο** είναι ακόμα στην αρχή και λίγοι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν τις μεθόδους να το εντάξουν στις τάξεις τους. Ωστόσο, υπάρχει αφθονία διαθέσιμων Ανοικτών Ο/Α Πόρων, άρα είναι δυνατό να αναζητηθούν και προσπελαστούν ώστε να υποστηρίξουν **πλούσια περιβάλλοντα μάθησης** ανταποκρινόμενα στις προσδοκίες των μαθητών. Παρόλο ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών παρακολουθεί τις εξελίξεις αμήχανα, ένας ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός εκπαιδευτικών ενδιαφέρεται και διερευνά τις δυνατότητες αξιοποίησης των Ψηφιακών Ο/Α Μέσων με καθορισμένες παιδαγωγικές μεθόδους και ένταξης μέσα στην τάξη ή σε **περιβάλλοντα μάθησης στο Διαδίκτυο**.

Η μάθηση στηριζόμενη στα ψηφιακά Ο/Α Μέσα προϋποθέτει ότι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμβουλευθούν, καθοδηγήσουν και υποστηρίξουν τους μαθητές τους και να συμμετάσχουν σε πιο ανοικτές μορφές εκπαίδευσης και μάθησης. Η αξιοποίηση των Ψηφιακών Ο/Α Μέσων συνεπάγεται αλλαγές στις διδακτικές πρακτικές των εκπαιδευτικών, οι οποίες απαιτούν:

- Πρόσβαση σε αποθετήρια ανοικτών ψηφιακών Ο/Α Μέσων, οργανωμένων κατά συλλογές, θεματική περιοχή και τύπο αντικειμένου.
- Γνώση τεχνολογιών και παιδαγωγικών μεθόδων αξιοποίησης των ανοικτών ψηφιακών Ο/Α Μέσων.

- Πρόσβαση σε ένα δίκτυο εμπειρογνομόνων και εκπαιδευτικών κέντρων για την παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής και υποστήριξης.
- Πρόσβαση σε δίκτυα συναδέλφων εκπαιδευτικών με στόχο την ανταλλαγή ιδεών, εμπειριών και ανοικτών πόρων.

3. Πλαίσιο Έρευνας Δράσης

Επισημαίνοντας την έλλειψη ενημερωμένων και επιμορφωμένων εκπαιδευτικών να αναλάβουν και υποστηρίξουν την εκπαίδευση στα Ο/Α Μέσα, το *Εργαστήριο Ψυχολογίας, Παιδαγωγικών Ερευνών και Μέσων στην Εκπαίδευση ΠΤΔΕ Ρόδου του Πανεπιστήμιο Αιγαίου* και η *Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση* διεξήγαγαν έρευνα δράσης κατά το σχολικό έτος 2018-19, κατά την οποία έγινε εξ αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε δυο κύκλους. Η επιμόρφωση εστίασε στον ψηφιακό γραμματισμό στα Ο/Α Μέσα προσεγγίζοντας καλές πρακτικές αξιοποίησης του βίντεο στο σύγχρονο σχολείο με έμφαση στις πιο κάτω κατηγορίες:

- Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι και Ανοικτά Αποθετήρια στο Διαδίκτυο
- Παιδαγωγική αξιοποίηση μέσα στην τάξη
- Ενσωμάτωση σε περιβάλλοντα μάθησης στο Διαδίκτυο και αλληλεπίδραση
- Μεθοδολογία αντιστροφής της διδακτικής διαδικασίας (μικτή μάθηση)
- Κριτική προσέγγιση των Ο/Α Μέσων
- Μέθοδοι Δημιουργίας βίντεο στο σχολείο

Η έρευνα εστιάζει σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι μετά από εξ αποστάσεως επιμόρφωση εφαρμόσανε πιλοτικά και αξιολογήσανε στις τάξεις τους ένα σύστημα μεθοδολογιών δημιουργικής αξιοποίησης των ψηφιακών Ο/Α Μέσων. Επιπλέον επιμορφώθηκαν ώστε να αξιοποιήσουν τον αναπτυσσόμενο πλούτο Ανοικτών Εκπαιδευτικών Ο/Α Πόρων σύμφωνα με τους άξονες της *Σύστασης (Recommendation - EUR-Lex, nd)* για τον γραμματισμό στα Μέσα δηλαδή την πρόσβαση, την κριτική προσέγγιση και τη δημιουργική παραγωγή.

Εικόνα 1: Το ηλεκτρονικό μάθημα στην πλατφόρμα Moodle του Παν. Αιγαίου

Οι επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών σχετικά με την αξιοποίηση των Ο/Α Μέσων εστιάζουν στην ενημέρωση για εκπαιδευτικές μεθόδους, σενάρια διδασκαλίας, καλές πρακτικές και στην ανάπτυξη υποστηρικτικού συνοδευτικού υλικού, την ενοποίησή τους με αλλά μέσα διδασκαλίας και κυρίως την ένταξή τους στην καθημερινή διδακτική πράξη (Hellstat, 2007 MEDEAnet, 2013·Παπαδημητρίου, 2014). Στο πλαίσιο της έρευνας μελετήθηκαν πρακτικές αξιοποίησης (Unesco, 2011 ΙΕΠ, 2015· Andriopoulou, Papadimitriou, Kourtis, 2014·Παπαδημητρίου, 2014, 2017

MEDEAnet, 2013·Μάθηση 2.0, 2012) των Ο/Α Μέσων στη σχολική εκπαίδευση, οι οποίες στοχεύουν στην αντιμετώπιση του πλήρους φάσματος των μαθησιακών αναγκών και φιλοδοξιών των μαθητών του 21ου αιώνα.

Στην έρευνα δράσης συμμετείχαν 11 εκπαιδευτικοί στην πιλοτική ([DigLiteracy 2018](#): 1^{ος} κύκλος επιμόρφωσης) και 30 στην κυρίως έρευνα ([DigLiteracy 2019](#): 2^{ος} κύκλος επιμόρφωσης), οι οποίοι επιμορφώθηκαν μέσω της πλατφόρμας ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης Aegean Moodle¹, λειτούργησαν ως ομάδα εστίασης (*focus group*) και κατέγραψαν τις απόψεις, προβληματισμούς και προτάσεις τους για βελτίωση του προγράμματος επιμόρφωσης. Η συλλογή των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τα εξής ερευνητικά εργαλεία:

1. Τα 7 ερωτηματολόγια στην πλατφόρμα Google forms με συνδυασμό ερωτήσεων ανοικτού και κλειστού τύπου.
2. Συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Forum «Δραστηριότητα Δημοσίου Διαλόγου» της πλατφόρμας Moodle στο πλαίσιο της παρουσίασης των δραστηριοτήτων, συζήτησης και αναστοχασμού.
3. Την καταγραφή συνεντεύξεων στην πλατφόρμα Big Blue Button.

4. Σχεδιασμός και ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού

4.1 Περίγραμμα επιμορφωτικού προγράμματος

Το εξ αποστάσεως πρόγραμμα επιμόρφωσης «Ψηφιακός γραμματισμός σε Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης» είναι ένα ηλεκτρονικό μάθημα με στόχο τη διερεύνηση των μεθόδων και καλών πρακτικών υποστήριξης ενός πλαισίου ψηφιακού γραμματισμού και ένταξης ψηφιακών Οπτικοακουστικών Μέσων στη σχολική εκπαίδευση. Ο πρώτος και ο δεύτερος κύκλος του επιμορφωτικού προγράμματος υλοποιήθηκε με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (εξΑΕ) σε 6 θεματικές ενότητες για 6 αντίστοιχες εβδομάδες. Για κάθε θεματική ενότητα αναπτύχθηκε επιμορφωτικό υλικό:

1. Περίγραμμα θεματικής ενότητας ($P_i, i=1, 2, 3, 4, 5, 6$)
2. Βασικό κείμενο μελέτης σε μορφή pdf με μεθοδολογίες και καλές πρακτικές αξιοποίησης των Ο/Α Μέσων στην τάξη και μέσω Διαδικτύου ($B_i, i=1, 2, 3, 4, 5, 6$)
3. Ηλεκτρονική παρουσίαση (PowerPoint) ($P_i, i=1, 2, 3, 4, 5, 6$)
4. Οπτικοακουστικό υλικό
5. Δραστηριότητες ($D_i, i=1, 2, 3, 4, 5, 6$)
6. Περαιτέρω οδηγός μελέτης με πρόσθετες βιβλιογραφικές αναφορές.

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα με την ολοκλήρωση του επιμορφωτικού προγράμματος είναι τα εξής:

- οι εκπαιδευτικοί να έχουν τη δυνατότητα να αναζητήσουν και αξιοποιήσουν Ο/Α πόρους στη σχολική τάξη,
- οι εκπαιδευτικοί να έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για καλές πρακτικές αξιοποίησης των Ο/Α Μέσων στη σχολική εκπαίδευση,
- οι εκπαιδευτικοί να έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν μεθόδους κριτικής προσέγγισης των Ο/Α Μέσων καθώς και δημιουργικής παραγωγής.

Οι επιμορφούμενοι σε κάθε ενότητα:

- μελέτησαν τον οδηγό και το βασικό κείμενο μελέτης κάθε εβδομαδιαίας συνεδρίας (περίπου 2 ώρες)
- πλοηγήθηκαν στα ενημερωτικά μιντιακά στοιχεία και να μελετήσουν το εισαγωγικό PowerPoint (περίπου 1 ώρα)

¹ <https://aegeanmoodle.aegean.gr>

- εργάστηκαν ατομικά σε σύντομες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και της ατομικής μελέτης (περίπου 1,5 ώρες),
- εκπόνησαν μια εργασία στην τάξη με τους μαθητές τους (περίπου 4,5 ώρες).

Η ασύγχρονη επικοινωνία αναπτύχθηκε μέσω της πλατφόρμας Moodle και η σύγχρονη μέσω της πλατφόρμας Big Blue Button σε 7 συνεδρίες – μια για κάθε ενότητα/εβδομάδα και μια τελική με συνολική συζήτηση απολογισμού /αναστοχασμού. Στην πλατφόρμα Aegean Moodle αναρτήθηκε ειδικό πολυμορφικό εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο ενπεριείχε δραστηριότητες εφαρμογής στη σχολική τάξη για κάθε μια από τις 6 ενότητες. Επίσης οι επιμορφούμενοι παρουσίαζαν τις εργασίες τους στη «Δραστηριότητα Δημοσίου Διαλόγου» κάθε ενότητας και συζητούσαν σχετικά με την εφαρμογή τους με τους συναδέλφους τους.

4.2 Θεματικές ενότητες

Ο προσανατολισμός των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων της εκπαίδευσης στα Μέσα προτείνει έξι κατηγορίες στόχων, όπου τα Μέσα προσεγγίζονται ως δυνατότητες κριτικής διάδρασης στον βίοκοσμο των μαθητών (Σοφός, 2015). Οι έξι κατηγορίες προσεγγίζονται μέσα από τις Θεματικές ενότητες όπως φαίνεται στον κατάλογο:

1. Γνωρίζω τα Μέσα (Θεματικές ενότητες Θ1)
2. Εκφράζομαι με τα Μέσα (Θεματικές ενότητες Θ5, Θ6)
3. Επικοινωνώ και συνεργάζομαι με τα Μέσα (Θεματικές ενότητες Θ3, Θ5, Θ6)
4. Ερευνώ και πληροφορούμαι με τα Μέσα (Θεματικές ενότητες Θ2, Θ4)
5. Εργάζομαι και οικοδομώ γνώση με τα Μέσα (Θεματικές ενότητες Θ5, Θ6)
6. Στοιχάζομαι πάνω στα Μέσα (Θεματικές ενότητες Θ4)

Οι 6 Θεματικές ενότητες που αναπτύχθηκαν στην πλατφόρμα Moodle αναφέρονται πιο κάτω. Σε κάθε μια από τις 6 ενότητες παρουσιάζονται βέλτιστες ή καλές πρακτικές ή βέλτιστα σενάρια διδασκαλίας αξιοποίησης Ο/Α πόρων με μικτή μάθηση, τις οποίες/τα οποία οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εφαρμόσουν, επεκτείνουν ή προσαρμόσουν στην τάξη τους.

Θ1. Εισαγωγή - Πρόσβαση και Αναζήτηση Ο/Α πόρων

Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται αφενός η επισκόπηση του θέματος και αφετέρου τρόποι και δραστηριότητες αναζήτησης Ο/Α υλικού σε ανοικτά ψηφιακά αποθετήρια. Παρουσιάζονται έγκριτοι φορείς εκπαιδευτικού περιεχομένου, όπως η Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση, τα αποθετήρια της οικογενείας «Φωτόδεντρο», το ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ, η ψηφιακή βιβλιοθήκη για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό Europeana και η πλατφόρμα EUscreen για την ευρωπαϊκή οπτικοακουστική κληρονομιά, η Khan Academy, η οργάνωση των ψηφιακών αποθετηρίων τους και οι τρόποι αποτελεσματικής αναζήτησης Ο/Α υλικού.

Θ2. Ένταξη σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης και Παιδαγωγική Αξιοποίηση

Παρουσιάζονται μέθοδοι ένταξης Ο/Α υλικού σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης και παιδαγωγικής αξιοποίησής του μέσα στην τάξη. Παρουσιάζονται διαδικασίες που προτείνεται να ακολουθούνται για τη χρήση του βίντεο στη σχολική τάξη πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση της θέασης. Προτείνεται η κατηγοριοποίηση παιδαγωγικής αξιοποίησης των βίντεο του ψηφιακού αποθετηρίου «Φωτόδεντρο/Βίντεο» και περιγράφονται μέθοδοι για κάθε κατηγορία.

Θ3. Μικτή μάθηση - Flipping Classrooms

Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται μέθοδοι αξιοποίησης του Ο/Α υλικού συνδυάζοντας εξ αποστάσεως μελέτη και ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη (μοντέλο μικτής μάθησης *flipping classrooms*) και τα πλεονεκτήματά τους.

Θ4. Κριτική Προσέγγιση

Η τέταρτη ενότητα ξεκινάει με μια σύντομη σκιαγράφηση βασικών εννοιών που σχετίζονται με την κριτική προσέγγιση των Ο/Α μέσω και τη σύνδεσή τους με τη δημιουργία ενημερωμένων και ενεργών πολιτών. Παρουσιάζονται οι έννοιες της πειθούς, της προπαγάνδας και του κατασκευασμένου περιεχομένου των Μέσων όταν φτάνει στους αποδέκτες, διαμορφωμένου μέσω οικονομικών, πολιτικών, ιδεολογικών διεργασιών. Επιπλέον η ενότητα εστιάζει στις αξίες της πολυφωνίας και της ανεξαρτησίας στα Μέσα, της διαφορετικής γνώμης από διάφορες κοινωνικές ομάδες, της ανοχής και του διαλόγου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται βέλτιστες ή καλές πρακτικές ή βέλτιστα σενάρια διδασκαλίας καλλιέργειας δεξιοτήτων κριτικής προσέγγισης Ο/Α πόρων, ανάπτυξης αυτόνομης κριτικής κατανόησης ενισχύοντας έτσι την ενεργή πολιτότητα και την εμπάθυνση της δημοκρατίας. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εφαρμόσουν, επεκτείνουν ή προσαρμόσουν τα σενάρια στην τάξη τους.

Θ5. Δημιουργική Παραγωγή - Μέθοδοι

Η πέμπτη ενότητα εστιάζει σε μεθόδους δημιουργικής παραγωγής Ο/Α μέσω μέσα στη σχολική τάξη αξιοποιώντας συνεργατικές τεχνικές μάθησης. Τα στάδια της δημιουργίας βίντεο παρουσιάζονται από τη φάση της ιδέας, συγγραφής / εικονογράφησης του σεναρίου, γυρισμάτων, επεξεργασίας των πολυμεσικών στοιχείων και τις δυνατότητες τελικής διάχυσης σε ψηφιακά ή κοινωνικά μέσα αναλόγως με τα πλαίσια δημιουργίας του βίντεο. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εφαρμόσουν προτεινόμενα σενάρια δημιουργίας βίντεο, επεκτείνουν, ή προσαρμόσουν στην τάξη τους στα δικά τους έργα, ξεκινώντας από τη φάση της ιδέας, και της συγγραφής/εικονογράφησης του σεναρίου.

Θ6. Δημιουργική Παραγωγή Ο/Α έργων

Στην έκτη ενότητα, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εφαρμόσουν προτεινόμενα σενάρια δημιουργίας βίντεο, επεκτείνουν, ή προσαρμόσουν στην τάξη τους συνεχίζοντας τα έργα τους με γυρίσματα και επεξεργασία των πολυμεσικών στοιχείων. Τα έργα αναρτώνται και οι εκπαιδευτικοί αναστοχαζόμενοι, ανταλλάσσουν γνώμες και απόψεις για τα έργα τους και τη διαδικασία παραγωγής.

4.3 Το πολυμορφικό εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος DigLiteracy_2018

Το πολυμορφικό εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος DigLiteracy_2018 σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε ακολουθώντας τις αρχές της εξΑΕ σε δυο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο περιέχει χρήσιμα στοιχεία για την πληροφόρηση του επιμορφούμενου:

- Περίγραμμα επιμορφωτικού μαθήματος
- Χώρος διαλόγου
- Χώρος ανακοινώσεων
- Χώρος αυτό-παρουσίασης
- Χώρος συζητήσεων (φόρουμ)

Το **δεύτερο επίπεδο** αφορά την εξ αποστάσεως μελέτη στη θεματική της αξιοποίησης των Ο/Α Μέσων και για κάθε θεματική ενότητα περιέχει:

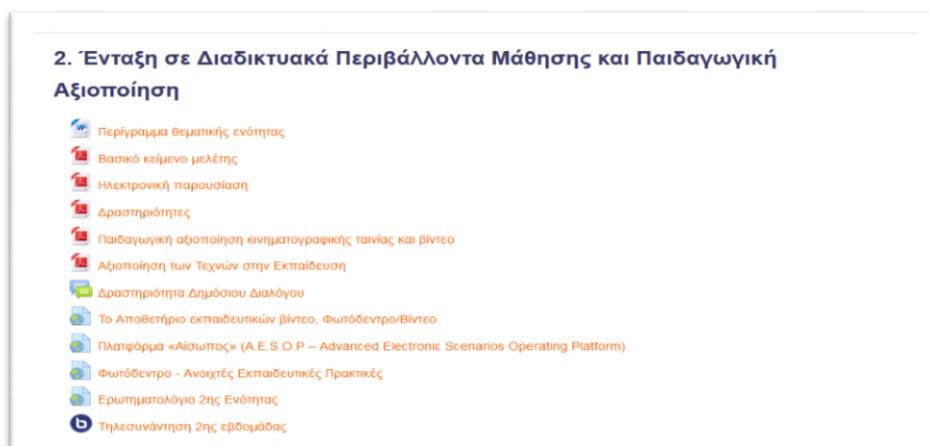
- Το Περίγραμμα της θεματικής ενότητας,
- Το Βασικό Κείμενο Μελέτης
- Την Ηλεκτρονική Παρουσίαση (PowerPoint)
- Οπτικοακουστικό υλικό
- Δραστηριότητες
- Περαιτέρω οδηγό μελέτης με πρόσθετες βιβλιογραφικές αναφορές

Το «Περίγραμμα» επεξηγεί εισαγωγικά το περιεχόμενο κάθε θεματικής ενότητας και το «Βασικό Κείμενο Μελέτης» περιέχει το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο, μελέτες περίπτωσης και καλές πρακτικές σε κάθε ενότητα. Οι «Δραστηριότητες» περιέχουν τις προτάσεις για εφαρμογή στην τάξη, οι οποίες στηρίζονται σε καλές ανοικτές πρακτικές

και προτείνεται η προσαρμογή τους ή επέκτασή τους στο διδακτικό πλαίσιο κάθε εκπαιδευτικού με ευέλικτο τρόπο. Το «Βασικό Κείμενο Μελέτης» καθώς και οι «Δραστηριότητες» αναλύονται και συζητούνται με τους εκπαιδευτικούς κατά τη σύγχρονη συνεδρία. Στον σχεδιασμό του πολυμορφικού εκπαιδευτικού υλικού αξιοποιήθηκαν:

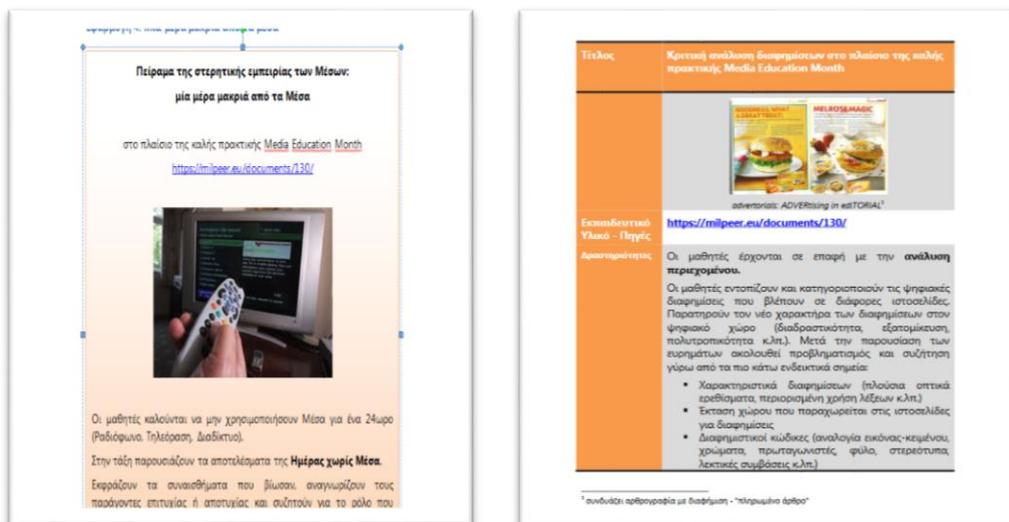
- Σκοπός και προσδοκώμενα αποτελέσματα ώστε ο εκπαιδευόμενος να αξιολογεί μόνος του την πρόδοό του (*προκείμενα κατά West – Lionarakis*)
  - Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, ώστε ο εκπαιδευόμενος να μάθει «κάνοντας» προάγοντας τη σημαντική για τη μάθηση αλληλεπίδρασή του με το εκπαιδευτικό υλικό (*διακείμενα κατά West – Lionarakis*). Ακόμα επιτρέπουν στον εκπαιδευόμενο να παρακολουθεί συνεχώς την πρόδοό του καθώς εκπαιδεύεται από απόσταση (Ματραλής, 1998)
- Σχόλια επιβράβευσης και σχόλια ενθάρρυνσης αναλόγως αν ο εκπαιδευόμενος τα κατάφερε ή όχι στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης (Ματραλής, 1998)
- Ασκήσεις οπτικοποίησης δεδομένων, οι οποίες ενεργοποιούν τον εκπαιδευόμενο
  - Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι (*Open Educational Resources*) ώστε ο εκπαιδευόμενος να διευρύνει τους ορίζοντές του σχετικά με το θέμα (ρόλος των *μετακειμένων* αλλά και *πολυαντικείμενων* κατά West – Lionarakis
  - Διασαφηνίσεις, κείμενα-συνδέσεις (*επικείμενα κατά West – Lionarakis*)
  - Εικόνες, σχήματα, διαγράμματα (*παρακείμενα κατά West – Lionarakis*)
- Μελέτες περίπτωσης, παραδείγματα, επεξηγήσεις (περικείμενα κατά West – Lionarakis)
- Σύνδεση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων με τους στόχους της θεματικής ενότητας και τους προσωπικούς στόχους του εκπαιδευόμενου ώστε να ακολουθεί τις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων.
  - Ανταλλαγή απόψεων ώστε να ενισχυθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευόμενων και εκπαιδευτή καθώς και των εκπαιδευόμενων μεταξύ τους.

Η πλατφόρμα Aegean Moodle προσφέρει τις δυνατότητες εύστοχης υλοποίησης των δεσμών του εκπαιδευτικού υλικού που υποστηρίζει η τυπολογία κατά West (1996, όπ.αναφ.στο Λιοναράκης, 2001) και Λιοναράκης (2001). Ακόμα επιτρέπει τη σταδιακή παροχή των μορφών του υλικού στους εκπαιδευόμενους καθώς και την κατάλληλη ανατροφοδότηση σε όλη τη διάρκεια μελέτης και αξιοποίησής τους.

Εικόνα 2: Η 2^η ενότητα στην πλατφόρμα Moodle

Εικόνες 7, 8, 9,10: Το πολυμορφικό εκπαιδευτικό υλικό: Δραστηριότητες

4.4 Ανασχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού στο [DigLiteracy 2019](#)

Ο πρώτος κύκλος του προγράμματος επιμόρφωσης (πιλοτική έρευνα) ανταποκρίθηκε σε μεγάλο βαθμό στις εκπαιδευτικές ανάγκες των επιμορφούμενων και κατέγραψε τις προτάσεις και ζητήματα ανασχεδιασμού τόσο των αρχαρίων όσο και των έμπειρων εκπαιδευτικών με στόχο την κάλυψη των επιμορφωτικών αναγκών τους. Με βάση την ανάλυση των ερευνητικών ευρημάτων του πρώτου κύκλου επιμόρφωσης **από το σύνολο των ερευνητικών εργαλείων**, έγινε επανασχεδιασμός του προγράμματος επιμόρφωσης ώστε να ικανοποιηθούν οι πρόσθετες επιμορφωτικές ανάγκες που καταγράφηκαν. Η πιλοτική έρευνα ανέδειξε ζητήματα ανασχεδιασμού στο εκπαιδευτικό υλικό, διαφοροποιημένα για τους εκπαιδευτικούς που είχαν μεγάλη εμπειρία στη δημιουργία/αξιοποίηση βίντεο και στους εκπαιδευτικούς που δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι. Ειδικότερα, ανέδειξε τα πιο κάτω ζητήματα:

- Αναγκαιότητα ανασχεδιασμού στο εκπαιδευτικό υλικό ως προς την επέκταση των αποθετηρίων και δικτυακών τόπων αναζήτησης πόρων ιδιαίτερα από εκπαιδευτικούς που έχουν μεγάλη εμπειρία στη χρήση βίντεο.
- Επέκταση των «ανοικτών» δραστηριοτήτων σε πιο αυστηρά δομημένες και προσανατολισμένες στα Αναλυτικά Προγράμματα, για τους εκπαιδευτικούς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τη δημιουργία/αξιοποίηση βίντεο.
- Ενημέρωση για τη δημιουργία και αξιοποίηση διαδραστικών βίντεο.
- Πρόσθετη πρόταση από την πλειονότητα των συμμετεχόντων είναι ο συνδυασμός του εξ αποστάσεως προγράμματος με μια σύντομη δια ζώσης επιμόρφωσης στις θεματικές ενότητες Θ5, Θ6 λόγω των δυσκολιών που αντιμετώπισαν κατά τη δημιουργία βίντεο ιδιαίτερα σε τεχνικά θέματα.

Συνεπώς, ο επανασχεδιασμός του αρχικού εκπαιδευτικού υλικού αφορά την επέκταση των αποθετηρίων, των δικτυακών τόπων αναζήτησης Ο/Α πόρων και των «ανοικτών» δραστηριοτήτων σε πιο αυστηρά δομημένες καθώς επίσης διαφοροποιημένη υποστήριξη «αρχαρίων» και «προχωρημένων» εκπαιδευτικών στα Ο/Α θέματα. Στο πλαίσιο αυτό έγιναν οι πιο κάτω παρεμβάσεις στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού, οι οποίες κατηγοριοποιούνται αναλόγως με τον στόχο τους:

1. Στοχεύοντας στην επέκταση των δραστηριοτήτων με «αυστηρή» δομή:

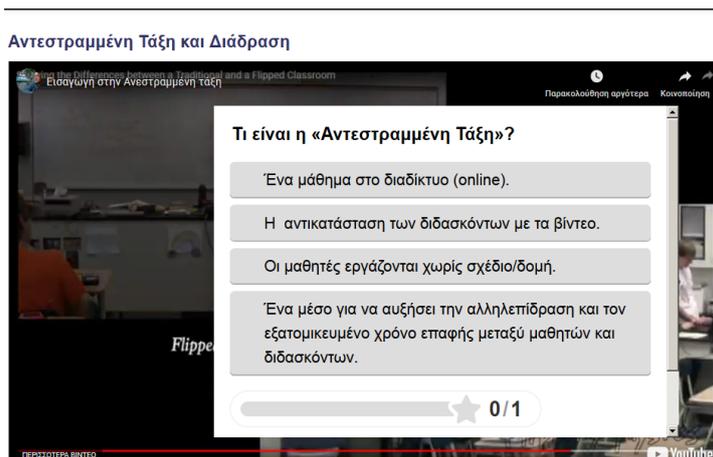
- Σύνδεση εφαρμογών με τα γνωστικά αντικείμενα.

- Προτάσεις εφαρμογής με πιο διακριτά/συγκεκριμένα βήματα στις ενότητες 2, 3, 4, 5, εκτός από τη γενική μεθοδολογία εφαρμογής σε κάθε ενότητα που δίνει τη δυνατότητα προσαρμογής και επέκτασης στο δικό τους πλαίσιο/τάξη.
  - Πρόταση εφαρμογής στην 3η ενότητα flipping classrooms, η οποία υλοποιήθηκε από εκπαιδευτικό στην πιλοτική έρευνα για το νερό λόγω της γενικής της διάστασης και της δυνατότητας να εφαρμοστεί διαθεματικά και στην ευέλικτη ζώνη.
- 2. Στοιχεύοντας στην επέκταση των αποθετηρίων και προτάσεων εφαρμογής:**
- Επέκταση προτάσεων αποθετηρίων με O/A πόρους στην 1η ενότητα (LRE, TED, Europeana 1914-18, Free Athens) και
  - Επέκταση προτάσεων σεναρίων αξιοποίησης στη 2η ενότητα (TED ed)
  - Πρόταση εφαρμογής με animation στην 6η ενότητα, βάσει του μεγάλου ενδιαφέροντος που καταγράφηκε και της επίλυσης των προβλημάτων που τέθηκαν με τις άδειες για βιντεοσκόπηση μαθητών.
  - Πρόταση εφαρμογής στην 2η ενότητα, για την αξιοποίηση ταινίας «Το κόκκινο μπαλόνι» με δραστηριότητες μέσα στην τάξη από τον Οδηγό μελέτης του EKOME (EKOME, 2019).
  - Επέκταση του υλικού της 4ης ενότητας σε θέματα ασφαλούς και κριτικής πλοήγησης στο Διαδίκτυο.
- 3. Στοιχεύοντας στη διαφοροποιημένη υποστήριξη αρχαρίων και προχωρημένων:**
- Δημιουργία οδηγού «επιμορφωτικά σεμινάρια για τη δημιουργία βίντεο» στην 5η ενότητα με διαφορετικά στάδια για τους αρχάριους/προχωρημένους.
  - Πρόταση ενσωμάτωσης βίντεο στο διαδικτυακό περιβάλλον της ψηφιακής εκπαιδευτικής πλατφόρμας «e-me»² (ενότητα 2) για «προχωρημένους» εκπαιδευτικούς.
- 4. Στοιχεύοντας στη δημιουργία και αξιοποίηση διαδραστικών βίντεο:**
- Εμπλουτισμός του υλικού με διαδραστικά βίντεο.
  - Ενημερωτικός οδηγός για τη δημιουργία διαδραστικότητας σε βίντεο (H5P).
  - Ενημέρωση για την εισαγωγή στοιχείων διαδραστικότητας στη 2η ενότητα
  - Πρόταση εφαρμογής περιβάλλοντος για τη δημιουργία διαδραστικών εκπαιδευτικών βίντεο (H5P³).

² <https://e-me.edu.gr/>

³ <https://h5p.org/>

Εικόνα 11, 12: Διαδραστικά βίντεο στο εκπαιδευτικό υλικό

Το πολυμορφικό εκπαιδευτικό υλικό εμπλουτίστηκε ακόμη με:

- Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης για τους επιμορφούμενους, αξιοποιώντας εργαλεία που διαθέτει η πλατφόρμα Moodle.
- Νέες μορφές υλικού (Διαδραστικά βίντεο, infographic, quiz)
- Παραδείγματα διακεκριμένων βίντεο από μαθητικούς διαγωνισμούς.
- Πηγές και εργαλεία animation π.χ. e-Shadow, το οποίο παρουσιάστηκε σε εργασία επιμορφούμενης της πιλοτικής επιμόρφωσης.

Ο *Οδηγός μελέτης του EKOME⁴* αποτελεί εκπαιδευτικό υλικό του Γερμανικού Οργανισμού *Vision Kino*, με το *BFI – British Film Institute* και το *Danish Film Institute*, που αφορά μέρος του προγράμματος «Ταινίες-Μια γλώσσα χωρίς σύνορα» με ταινίες μικρού μήκους από κλασικές ευρωπαϊκές ταινίες. Βασίζεται στο «Υλικό για την Κινηματογραφική Εκπαίδευση σε Κοινωνίες της Μετανάστευσης», που περιέχει πληροφορίες για την υποστηρικτική παιδαγωγική προσέγγιση του προγράμματος, καθώς και γενικές ιδέες διδασκαλίας και προτάσεις για αναστοχασμό και αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος *Media/Creative Europe*. Στο πλαίσιο της επιμόρφωσης προτείνονται δραστηριότητες για εφαρμογή στην τάξη κατά τη 2^η και 4^η ενότητα.

Η σύγχρονη και ασύγχρονη επικοινωνία διεξάχθηκε με την ίδια μορφή όπως στον πρώτο κύκλο της επιμόρφωσης. Ο σχεδιασμός των ερευνητικών εργαλείων επεκτάθηκε στα νέα δεδομένα του εκπαιδευτικού υλικού με αντίστοιχες ερωτήσεις στην 2^η και 3^η ενότητα.

5. Αξιολόγηση εκπαιδευτικού υλικού

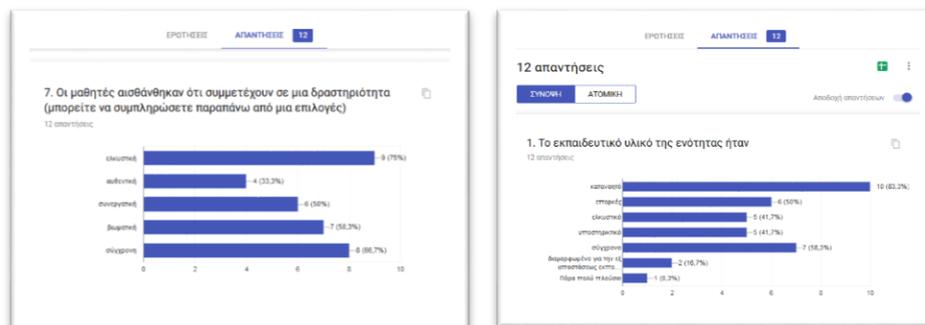
5.1 Ευρήματα για το Βασικό κείμενο μελέτης

Το εκπαιδευτικό υλικό των ενοτήτων χαρακτηρίστηκε ως κατανοητό, επαρκές, πλήρες, υποστηρικτικό, σύγχρονο με πληθώρα πηγών και επιλογών και διαμορφωμένο για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Επίσης χαρακτηρίστηκε από απλότητα, σαφήνεια και αμεσότητα, ενδιαφέρουσες εκπαιδευτικές πληροφορίες, πρωτοτυπία, επάρκεια ως προς την παρουσίαση και ακρίβεια ως προς τους στόχους του, ξεκάθαρη μεθοδολογία και πλούσια θεματολογία.

Ως θετικά στοιχεία κατά την ομαδική συνέντευξη του 2ου κύκλου επιμόρφωσης, οι εκπαιδευτικοί εστίασαν στο πλούσιο περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού, στο οποίο θα ανατρέξουν και μετά το πρόγραμμα. Επίσης σχολίασαν: «Μου αρέσει πολύ η βιβλιογραφία», «Έμαθα αποθετήρια που δεν ήξερα όπως η *Khan Academy*», «Αρχικά

⁴ <https://www.ekome.media/wp-content/uploads/Short-Films.pdf>

όταν έβλεπα το υλικό της ενότητας φαινόταν πολύ μεγάλο. Στην τηλεδιάσκεψη όμως γινόταν κατανοητό και ρεαλιστικό. Μπόρεσα να κάνω όλες τις δραστηριότητες μέσα στην τάξη».

Διάγραμμα 1, 2: Απαντήσεις για το εκπαιδευτικό υλικό της 2^{ης} και 6^{ης} ενότητας 2ου κύκλου

Οι επιμορφούμενοι στο μεγαλύτερο ποσοστό θεωρούν ότι το υλικό είναι επαρκές, πλήρες με σαφήνεια, επάρκεια, ευκρίνεια και δοσμένο με ελκυστικό τρόπο, ιδιαίτερα η ηλεκτρονική παρουσίαση με σύγχρονη οπτική και «Απίστευτη πληθώρα υλικού! Όλα πλουσιότατα και πλουσιοπάροχα αφιερωμένα στους επιμορφούμενους!» και «Είχε πολλές πληροφορίες για διάφορες δραστηριότητες και τρόπους για να υλοποιηθεί η εργασία». Ακόμη προτάθηκαν για βελτίωση, εμπλουτισμός και τα εξής σχόλια:

- Παρουσίαση εργαλείων για την παραγωγή βίντεο.
- Από τους συμμετέχοντες πολύ περισσότερο χρόνο για μελέτη και εξερεύνηση! Στην ομάδα παραγωγής του θερμά συγχαρητήρια!

Το εκπαιδευτικό υλικό της 2^{ης} ενότητας του 1^{ου} κύκλου απαιτούσε επιπλέον «εμπλουτισμό και με πηγές όχι τόσο γνωστές, καθώς οι 3 βασικές που παρουσιάζονται (Φωτόδεντρο, Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση και Αίσωπος) είναι αρκετά γνωστές στους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς» και παραδείγματα ενσωμάτωσης μέσα στα γνωστικά αντικείμενα του σχολείου. Ακόμα, «θα βοηθούσαν μερικά επιπλέον παραδείγματα παιδαγωγικής αξιοποίησης βίντεο με κατηγοριοποίηση».

Η 3^η ενότητα χαρακτηρίστηκε ότι εισαγάγει «καινούριες διδακτικές πρακτικές και καινοτομία» και ζητήθηκαν πρόσθετα παραδείγματα «αντίστροφης τάξης». Η 4^η ενότητα χαρακτηρίστηκε ότι απαιτούσε «αρκετό διάβασμα ωστόσο ήταν απαραίτητο για την κατανόηση της έννοιας του ψηφιακού γραμματισμού και την προετοιμασία για την προσέγγισή της στην τάξη με τους μαθητές». Η 5^η ενότητα θεωρήθηκε ότι «προσφέρει βοήθεια ως προς τη συνέχεια για μετά το τέλος της επιμόρφωσης» και η 6^η ενότητα απαιτούσε χρόνο για την πρακτική εφαρμογή.

5.2 Ευρήματα για τις Δραστηριότητες

Χαρακτηριστικά σχόλια για τις δραστηριότητες είναι: «Όλες οι δραστηριότητες είναι εξαιρετικές» και «Πολύ πρωτότυπες δραστηριότητες». Τα ισχυρά στοιχεία των δραστηριοτήτων για όλες τις ενότητες θεωρήθηκαν:

- Η πρόκληση ενδιαφέροντος και η ενεργοποίηση/ενεργή εμπλοκή των μαθητών.
- Η δυνατότητα για συνεργασία των μαθητών.
- Η ευκαιρία για δημιουργικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες στην τάξη.
- Η διάδραση και η συνεργασία μαθητών και εκπαιδευτικού.
- Η χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση.

Επιπλέον στην 1^η ενότητα, οι δραστηριότητες θεωρήθηκαν κίνητρα για εμπλουτισμό της διδασκαλίας, ανακάλυψη νέων πηγών και εκτιμήθηκε σημαντική «η

ανατροφοδότηση που γινόταν, όταν οι μαθητές απαντούσαν λάθος» και η αυθεντικότητα των δράσεων.

Ισχυρά στοιχεία των δραστηριοτήτων της 2^{ης} ενότητας θεωρήθηκαν:

- Η αξιοποίηση σύγχρονων μέσων σε συνδυασμό με τα διδακτικά πακέτα και τους έντυπους χάρτες, που βοήθησε τους μαθητές να κατανοήσουν τη δυνατότητα χρήσης πολλαπλών πηγών κατά τη διερεύνηση ενός θέματος.
- Η οπτικοποίηση της πληροφορίας και το διαδραστικό μέρος της.
- Η αλληλεπίδραση που προσέφερε στους μαθητές και τις γνώσεις.
- Η ενεργή συμμετοχή πριν, κατά και μετά την προβολή του βίντεο.
- Η υποστήριξη στη διάκριση/κατηγοριοποίηση παιδαγωγικών στόχων στην αξιοποίηση του ψηφιακού υλικού.
- Η αμεσότητα προσέγγισης του αντικειμένου.

Η 3^η ενότητα χαρακτηρίστηκε από τον εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης που προσφέρει η μέθοδος της αντεστραμμένης τάξης, την εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου, την αξιοποίηση των κατάλληλων Ο/Α μέσων στο σπίτι και το σχολείο, Ακόμα τονίστηκαν *«οι πρωτοβουλίες που δίνονται στους μαθητές να εμπλακούν στη διαδικασία της μάθησης».*

Ισχυρά στοιχεία των δραστηριοτήτων της 4^{ης} ενότητας θεωρήθηκαν η σύγχρονη οπτική γωνία, η δυνατότητα που δόθηκε στους μαθητές να αναπτύξουν κριτικό πνεύμα, η *«απαραίτητη κριτική προσέγγιση σε μια περίοδο που υπάρχει καταγισμός ψηφιακών ερεθισμάτων».*

Η 5^η και 6^η ενότητα χαρακτηρίστηκαν από τη βιωματικότητα των δράσεων, τη δυνατότητα που δίνεται στους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες και ικανότητες σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητές τους, τα κίνητρα για καινοτομία και δημιουργία, την αλληλεπίδραση και την *«ενεργή συμμετοχή των παιδιών σε όλα τα στάδια των δραστηριοτήτων».*

6. Συζήτηση- Συμπεράσματα

Ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και η εφαρμογή των δραστηριοτήτων στην τάξη, αναδεικνύουν τον ρόλο των Ο/Α στο σύγχρονο σχολείο. Τα Ο/Α Μέσα συμβάλλουν στην ανάπτυξη αυθεντικών περιβαλλόντων μάθησης, τα οποία εμπλέκουν δημιουργικά τους μαθητές συνδέοντας την καθημερινότητά τους με το σχολείο. Το Ο/Α υλικό προσθέτει μία πραγματική διάσταση και αυθεντικότητα ζωντανεύοντας τη διαδικασία της μάθησης, συνεπώς αποτελεί μια σημαντική παράμετρο για την επιτυχία της.

Οι ενότητες του επιμορφωτικού προγράμματος σχεδιάστηκαν με στόχο να προσεγγίσουν αφενός τον παραδοσιακό τρόπο αξιοποίησης Ο/Α υλικού στην τάξη αλλά κυρίως τις σύγχρονες τάσεις που προσφέρει η ψηφιακή τεχνολογία και το Διαδίκτυο. Σε αυτό το πλαίσιο, το ειδικά διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό των ενοτήτων για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση, κρίθηκε πλήρες και σύγχρονο τόσο για την εφαρμογή δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη όσο και στην αναζήτηση /πρόσβαση σε πόρους στο Διαδίκτυο, την ενσωμάτωση σε περιβάλλοντα μάθησης και τη μεθοδολογία της αντεστραμμένης διδασκαλίας, διευρύνοντας με αυτόν τον τρόπο τις μεθόδους διδασκαλίας μέσω Διαδικτύου. Οι ενότητες παρείχαν ένα εύρος ανοικτών μεθοδολογιών, διδακτικών σεναρίων και καλών πρακτικών που εφαρμόζονται στο πεδίο του γραμματισμού στα ψηφιακά Ο/Α Μέσα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τα οποία γνώρισαν οι εκπαιδευτικοί και προσπάθησαν να ενσωματώσουν στη διδασκαλία τους. Η έρευνα ανέδειξε ζητήματα ανασχεδιασμού στο εκπαιδευτικό υλικό του 1^{ου} κύκλου ως προς την επέκταση των αποθετηρίων και δικτυακών τόπων αναζήτησης Ο/Α πόρων ιδιαίτερα από εκπαιδευτικούς που είχαν μεγάλη εμπειρία στη χρήση βίντεο. Τα

στοιχεία αυτά ενσωματώθηκαν στο υπάρχον υλικό και δημιουργήθηκε το εμπλουτισμένο πολυμορφικό υλικό του 2^{ου} κύκλου.

Οι δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν στην τάξη συντέλεσαν αφενός στην προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων με εναλλακτικό τρόπο και αφετέρου στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα (P21, nd). Οι μαθητές δημιουργώντας βίντεο συμμετείχαν ενεργά στη μάθηση, συνεργάστηκαν σε ομάδες με κοινό στόχο και όραμα, συνδέοντας πληροφορίες με την ατομική και συλλογική τους εμπειρία αλλά και με ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα. Η έρευνα κατέγραψε ζητήματα επέκτασης των «ανοικτών» δραστηριοτήτων σε πιο αυστηρά δομημένες για τους εκπαιδευτικούς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τη δημιουργία/αξιοποίηση βίντεο.

Σε γενικότερο επίπεδο, η έρευνα ανέδειξε τη θετική απήχηση του επιμορφωτικού προγράμματος σε μεγάλο μάλιστα βαθμό, τόσο από τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς όσο και από τους μαθητές τους κατά την εφαρμογή των δραστηριοτήτων. Η μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αξιολογήθηκε πολύ καλά λόγω των ποικίλων υποχρεώσεων των ενηλίκων εκπαιδευομένων. Ο συνδυασμός σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας στην εξΑΕ προσφέρει δυνατότητες επαγγελματικής ανάπτυξης στους εκπαιδευτικούς με ευέλικτες μορφές, υπερβαίνοντας τους χωρο-χρονικούς περιορισμούς. Η αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ διδασκόμενων και διδάσκοντα και το άρτια σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες για την επιτυχία ενός προγράμματος εξΑΕ. Το εκπαιδευτικό υλικό του επιμορφωτικού προγράμματος διευκόλυνε την αλληλεπίδραση και την ενεργητική εμπλοκή των επιμορφούμενων, κινητοποίησε το ενδιαφέρον τους για εμπάθυνση και συνέβαλε σημαντικά στη προσπάθειά τους να οικοδομήσουν τις νέες γνώσεις.

Συμπερασματικά, το πρόγραμμα επιμόρφωσης ανταποκρίθηκε σε μεγάλο βαθμό στις εκπαιδευτικές ανάγκες των επιμορφούμενων και κατέγραψε τις προτάσεις και ζητήματα ανασχεδιασμού τόσο των αρχαρίων όσο και των έμπειρων εκπαιδευτικών με στόχο την κάλυψη των επιμορφωτικών αναγκών από τη βάση (bottom up).

Η ένταξη των Ο/Α μέσω στο σύγχρονο Αναλυτικό και Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών αποτελεί ένα ζητούμενο για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το πρόγραμμα επιμόρφωσης διερεύνησε και πρότεινε τις μεθόδους, με τις οποίες διεθνείς και εθνικές καλές πρακτικές μπορούν να επεκταθούν ή/και να προσαρμοστούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να υποστηρίξουν ένα πλαίσιο ψηφιακού γραμματισμού και ένταξης ψηφιακών Ο/Α μέσω στη σχολική πρωτοβάθμια εκπαίδευση οριζόντια σε όλο το εύρος των γνωστικών αντικειμένων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Andriopoulou, I., Papadimitriou, S., & Kourti, E. (2014). *Media and Information Literacy Policies in Greece (2013)*, ANR TRANSLIT and COST Transforming Audiences/Transforming Societies, Paris. Retrieved on 29 November, 2015, from http://ppemi.ens-cachan.fr/data/media/colloque140528/rapports/GREECE_2014.pdf
- BECTA, (2004). *Digital video technologies*. Ανακτήθηκε στις 5 Μάιου, 2007 από <http://foi.becta.org.uk>
- Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση, (nd). Ανακτήθηκε στις 21 Αυγούστου, 2015 από <http://www.edutv.gr>
- EC, (2007). *Communication on Media Literacy in the Digital Environment*. Retrieved on 9 May, 2015, from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:am0004>.
- EC, (2010). *The Digital Agenda for Europe*. Retrieved on 12 January, 2016, from: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-europe-2020-strategy>
- EKOME, (2019). *Οδηγός μελέτης*. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου 2019 από <https://www.ekome.media/wp-content/uploads/Short-Films.pdf>
- EUR-Lex, (nd). *Communication on Media Literacy in the Digital Environment*. Retrieved on 9 May, 2015, from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:am0004>

- Hellastat, (2007). *Οριζόντια Μελέτη Υποδομής για Επιγραμμικές Διαδραστικές Υπηρεσίες της Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης*. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας».
- Hobbs, R. (2010). *A Plan of Action A whITe pAper*. The Aspen Institute. *Communications and Society Program*. Retrieved on 1 October, 2016, from: <http://mediaeducationlab.com/digital-and-media-literacy-plan-action>
- ΙΕΠ, (2015). Διαδραστικό Ψηφιακό Διδακτικό Σενάριο «Δημιουργία βίντεο στο School-Lab». Ανακτήθηκε 21 Μαρτίου, 2018 από τη διεύθυνση <http://aesop.iiep.edu.gr/node/13278>
- Ιορδανίδου, Σ. & Παπαδημητρίου, Σ. (2017). «Εκπαίδευση στα Μέσα» και «Ψηφιακός Εγγραμματισμός»: Διερευνώντας τη Συγγώνευση του Πεδίου της Επικοινωνίας και των Μέσων ενημέρωσης με τις Επιστήμες της Αγωγής. Θεωρητικό Πλαίσιο και Ανάπτυξη Προγράμματος Σπουδών. Στο Α. Θ. Κοντάκος & Π. Ι. Σταμάτης (Επ. Επιμ.). *Επικοινωνία και Εκπαίδευση*, τ. 2, *Θεωρίες και Μοντέλα επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*, 139-175. Αθήνα: Διάδραση.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση. Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού. Στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.), *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ. 33-77). Αθήνα: Προπομπός.
- Μάθηση 2.0, (2012). Ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2014 από <http://mathisi20.gr/>.
- Medeanet, (nd). *Charting Media and Learning in Europe*, 2011, 2012, 2013. Retrieved on 29 November, 2015 <http://www.medeanet.eu/reports/>.
- Παπαδημητρίου, Σ. (2014). Καλές Πρακτικές Αξιοποίησης του Βίντεο στη Μάθηση. Στα *Πρακτικά του Ιου Πανελλήνιο Συνέδριο eTwinning «Αξιοποίηση των ΤΠΕ στα συνεργατικά σχολικά προγράμματα»* Πάτρα (2014). Ανακτήθηκε στις 21 Αυγούστου, 2015 από <http://conf2014.etwinning.gr/images/praktika/praktika.pdf>
- Παπαδημητρίου, Σ., (2017). Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση 2.0: Ψηφιακός Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης. Στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.) *9ο Διεθνές Συνέδριο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης Τόμ. 9, Αρ. 5Α (2017): Ο σχεδιασμός της μάθησης*. Ανακτήθηκε στις 2 Ιανουαρίου, 2018 από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/1050>
- Παπαδημητρίου, Σ., & Σοφός, Α. (2019). Πρόγραμμα εξ αποστάσεως επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης «Ψηφιακός Γραμματισμός στα Οπτικοακουστικά Μέσα σε Διαδικτυακά Περιβάλλοντα Μάθησης»: Αποτελέσματα και Προτάσεις από την Πιλοτική Εφαρμογή. Στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.) *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/> Υπό έκδοση.
- Σοφός, Α. (2015). *Σχεδιάζοντας σενάρια διδασκαλίας για την πρακτική άσκηση των φοιτητών. Ολιστικό μοντέλο διερευνητικής και στοχαστικής πρακτικής για την ενίσχυση του ψηφιακού γραμματισμού στο πλαίσιο της μεντορείας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Pea, R. & Hay, K. (2002). Report to the National Science Foundation on the CILT Workshop on *Digital Video Inquiry in Learning and Education*. Ανακτήθηκε στις 1 Φεβρουαρίου, 2004 από [www.cilt.org/seedgrants/community/Pea Final Report 2002.pdf](http://www.cilt.org/seedgrants/community/Pea%20Final%20Report%202002.pdf)
- P21, (nd). Partnership for 21st Century Learning. Ανακτήθηκε στις 25 Αυγούστου, 2017 από <http://www.p21.org/>
- Unesco, (2011). Οδηγός Σπουδών των Εκπαιδευτικών - Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου, 2014 από: <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971GRE.pdf>